

Batalka Krisztina (BME Levéltár), Hermann István (BFL), Koltai András (Piarista Rend levéltára), Németh László Sándor (MNL SzKI), Schramek László (MNL PML), Tóth Eszter (ÁBTL)

„A szolgáltató levéltár” stratégia koncepciójában foglaltak megvalósulásának számbavétele és értékelése

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 47877/2019/KONYVLEV iktatószámú levelében kérte fel a Levéltári Kollégiumot a „Szolgáltató levéltár” stratégia koncepciójában (2008) [a továbbiakban stratégia] foglaltak megvalósulásának számbavételére és azok értékelésére, valamint egy új levéltári stratégiára történő javaslatlételre. A Levéltári Kollégium 2019. december 9-én tartott ülésén döntött egy eseti munkabizottság felállításáról, amely 2020. január 10-én tartott alakuló ülésével kezdte meg működését.

A munkabizottság első feladata 2020. február 28-i határidővel a stratégia értékelése volt. Ehhez felhasználtuk a Levéltári Kollégium által a stratégia megvalósítására vonatkozó javaslatok és ütemterv kidolgozására 2008. január 15-i ülésén felállított munkabizottság által elkészített, *A szolgáltató levéltár-koncepcióhoz kapcsolódó levéltári feladatok* címet viselő, 2008. május 15-én kelt dokumentumot. Az ebben foglalt konkrét feladatokat a stratégia részének tekintettük és azzal egységben vizsgáltuk.

I. A stratégia felülvizsgálatának időszerűsége

A stratégia értékelésekor fontos hangsúlyozni, hogy a dokumentum a 2008 és 2012 közötti időszakra vonatkozóan fogalmazott meg feladatokat. 2012 őszén a Magyar Nemzeti Levéltár létrehozásával, azaz a megyei levéltáraknak a Magyar Országos Levéltárba történő integrálásával ráadásul olyan horderejű strukturális változások történtek a magyar levéltári rendszerben, amelyhez legfeljebb a területi állami levéltárak 1968. évi tanácsi fenntartásba történő átadása mérhető. A szervezeti-strukturális átalakulásból következő változások és az ebből következő új feladatok mindenképpen indokolták volna a 2008-ban elfogadott stratégia felülvizsgálatát.

Elmaradt a stratégiában foglaltak megvalósulásának folyamatos nyomon követése, a tapasztalatok kiértékelése és a szakmai anyagokba való beépítése is. Ezt a feladatot a stratégiát kiadó ágazati irányítást ellátó minisztériumnak kellett volna koordinálnia.

A fentiek ellenére kijelenthető, hogy a stratégiában foglaltak hatottak mind az ágazati szereplőkre (levéltárak, levéltárosok, szakmai szervezetek), mind az ágazati irányítást ellátó minisztérium szemléletére, amint ez megfigyelhető az egyes szakmai területek közötti hangsúlybeli változásokon, illetve a 2008 óta elindított szakmai programokon.

II. A stratégia hiányosságai

Mielőtt a konkrét célok megvalósulásának értékelésére rátérnénk, meg kell említenünk a stratégia hiányosságait is, különösen azokat a pontokat, amelyekre maga a stratégia szövege hívja fel a figyelmet, illetve ahol az elmúlt bő évtizedben negatív változásokat regisztrálhattunk. Jogosnak tűnik a felvetés, hogy ezeket a szempontokat az új levéltári stratégiában kell érvényesíteni, ugyanakkor az előző stratégia értékelésekor is szükséges kiemelni, melyek azok a

pontok, amelyek – kiemelkedő és a stratégiával összefüggő fontosságuk ellenére – nem kerültek be a tárgyalt dokumentumba.

II.1. Az ágazati irányítás kérdése

A stratégia ugyan nem tárgyalta az ágazati irányítás kérdéskörét, azonban az itt tapasztalt változások tényszerű felsorolása talán nem felesleges. A levéltárak szakmai irányítását közvetlenül végző, a kultúráért felelős minisztérium önálló szervezeti egységeként működő Levéltári Osztályt 2010-et követően megszüntették, integrálták a Közgyűjteményi Főosztályba. Jelenleg a múzeumi terület kiválásával Könyvtári és Levéltári Főosztály keretein belül történik a levéltári terület felügyelete. Ezzel párhuzamosan a referensek száma is lecsökkent (5-6 fő → 2 fő). Ez a folyamat párhuzamosan zajlott le az önálló kulturális tárca megszüntetésével

II.2. Az adatvédelem kérdése

Az adatvédelem kérdése egyáltalán nem kerül elő a dokumentumban, pedig az elmúlt évtizedben nyilvánvalóvá vált, hogy a stratégiában megfogalmazott célok – pl. *„A szolgáltató levéltár az információs és kommunikációs technológia eszközeinek és eljárásainak alkalmazásával biztosítja a papíralapú és az elektronikus iratokban felhalmozott ismeret- és tudásanyag mindenkori elérhetőségét, időtől és tértől függetlenül.”* (2.5. pont) – megvalósítása nem csupán felvet adatvédelmi problémákat, hanem gyakran élesen szembe is kerül az adatvédelmi megfontolásokkal. Ennek a problémának ágazati szinten történő feloldása a szolgáltató levéltár megvalósíthatóságának alapfeltétele.

II.3. A levéltár fenntartók feladatai (2.5.1.1. pont)

A stratégia több helyen is hangsúlyozza, hogy célja kettős: *„[1] a levéltári szolgáltatásokkal összefüggő szakmai feltételrendszer hiányosságainak meghatározása, az azok megszüntetése érdekében elvégzendő feladatok kijelölése, [2] valamint a levéltárhasználat és a levéltári anyag-használat új formáinak és eszközeinek számbavétele.”* (Vezetői összefoglaló) E két cél közül az elsőt a stratégia maga is ketté bontja (2.5.1. pont), [1] a fenntartói kötelezettségekre és [2] a levéltárak által végzendő feladatokra. Sajnálatos módon a stratégia nem bontja ki az előbbit, azaz a fenntartó kötelezettségeinél csupán egy három elemből álló felsorolás található a legfontosabbnak tartott feladatokról.

Talán nem túlzás kijelenteni, hogy e tekintetben beszélhetünk a legkevésbé a stratégia megvalósulásáról. Jelenleg sem tekinthető teljes mértékben megoldottnak a levéltárakra vonatkozóan a *„személyi, tárgyi és technikai feltételek költségeinek biztosítása”*, sem az *„informatikai infrastruktúra fejlesztése”* (2.5.1.1. pont). Ez több ponton is tetten érhető, itt elegendő csak az ágazatban dolgozó kollégák bérhelyzetét, anyagi megbecsültségét („megbecsületlenségét”) kiemelni, amely komoly akadálya megfelelően képzett, elhivatott szakemberek alkalmazásának, illetve jól tetten érhető a szakképzett munkaerő ágazatból történő elvándorlása is. Ez utóbbit jól illusztrálja a Levéltári Szakfelügyelet 2019. évi tapasztalatairól szóló beszámoló, amely szerint a Magyar Nemzeti Levéltárban 2014 és 2018 között 30%-kal (427 fő → 304 fő) csökkent a felsőfokú végzettségű szakalkalmazottak száma, s ezzel párhuzamosan közel két és félszeresére (95 fő → 226 fő) nőtt a középfokú végzettségű szakalkalmazottak száma.

Súlyos, a fenntartói feladatellátással összefüggő probléma, amelyre az elmúlt bő évtizedben sem sikerült rendszerszintű megoldást találni, a levéltári feladatellátás dologi jellegű

kiadásainak az épületfenntartáson túlmenő megoldatlansága. Mindennapos kényszerű gyakorlat a levéltárak részéről, hogy felmerülő szakmai kiadásait (állományvédelem, dobozbeszerzés, irodaszerbeszerzés, magánirat-vásárlás, konferenciaszervezés, kiadvány-készítés stb.) kizárólag pályázatokból, együttműködési projektekből tudják finanszírozni. Mindez a szakmai feladatellátást tervezhetetlenné, esetlegessé teszi.

II.4. Az iratkezelés levéltári szempontú ellenőrzése, iratátvétel (2.3. pont)

A címben jelzett meghatározáson kívül nem kerül elő a stratégiában a levéltárak gyűjtőterületi munkája, holott az mind a közigazgatás koncepcionális és technikai változásai (e-közigazgatás), mind a stratégiával szorosan összefüggő levéltárszakmai szempontok (magániratok gyűjtésének előtérbe kerülése) alapján részét kellett volna képezze a dokumentumnak. Célok kijelölésének hiányában csupán felvillantható az a nagyarányú változás, amely e területen az elmúlt bő egy évtizedben végbement.

A levéltárak (MNL, BFL) 2013-ra alkalmassá váltak az e-born iratok átvételére az EKOP-1.2.8-08-2008-0001 pályázat („e-Levéltár-projekt”) eredményeként, s időközben megszületett az ezt támogató jogszabályi környezet is (pl. az *elektronikus formában tárolt iratok közlevéltári átvételének eljárásrendjéről és műszaki követelményeiről* szóló 34/2016. (XI. 30.) EMMI rendelet). Ugyanakkor az iratkezelő szoftverek jogszabályi megfelelése, illetve az elektronikus iratkezelés teljeskörű támogatására való felkészítése a vártnál lassabban halad.

Röviden ki kell térni a hagyományos, papíralapú iratkezelés ellenőrzésének, az iratok átvételének problémájára is. A levéltárak illetékességébe tartozó szervek iratkezelési és különösen iratőrzési gyakorlatában (irattárak állapota, levéltári ajánlások figyelembevétele) az elmúlt évtizedben általánosságban nem történt érdemi változás. A levéltáraknak továbbra sincsenek megfelelő eszközök a kezükben az iratvédelmi szempontok hatékony érvényesítésére. A szervek többségével személyes kapcsolatok kiépítésén keresztül tudnak a levéltárak megfelelő együttműködést kialakítani, azonban ezek a személyközi kapcsolatok miatt esetlegesek és sérülékenyek. Problémát jelent a levéltárak raktárkapacitásának elégtelensége, illetve egyes levéltári raktárak nem megfelelő minősége is. Jellemző, hogy a korábbi Állományvédelmi ajánlás által meghatározott rendkívül szigorú szempontoknak egyetlen hazai levéltári raktár sem tudott maradéktalanul megfelelni. Míg egyes levéltárak fenntartói rendszeres támogatást biztosítanak raktárkapacitás bővítésére (az EMMI az MNL részére, Budapest Főváros a BFL részére), addig más levéltárak esetében sokszor kapacitáshiány nehezíti vagy lehetetlenné teszi a levéltár illetékességébe tartozó szerveknél lévő maradandó értékű és levéltárárett iratok beszállítását és biztonságos megőrzését.

A levéltárak gyűjtőkörének oldaláról pedig hangsúlyosabbá vált a személyi és családi hagyatékok iránti szakmai érdeklődés, aminek társadalmi recepcióját felerősítették az évfordulók, különösen az I. világháború centenáriumaéhoz köthető szervezett magániratgyűjtések (lásd továbbá pl. a BFL CivilArchiv projektjét).

A fenti folyamatok, valamint a közfeladatok ellátásában beállt változások számos – részben koncepcionális, részben gyakorlati – kérdést vetettek föl, amelyekről jó áttekintést ad a Módszertani és Szabványügyi Bizottság által 2018-ban készített, *Iratképzők – maradandó értékű iratok – levéltárak* című problématerkép (Levéltári Szemle 2019:4, 5-27).

II.5. Levéltári állományvédelem (2.3. pont)

A stratégia említi ugyan, de valójában csak háritólag a levéltári állományvédelmet. „[A]z állományvédelem kérdése azonban jelen előterjesztésnek nem képezi tárgyát”, olvasható a dokumentumban (2.3. pont). Mindez azért is sajnálatos, mert épp a stratégia kiadását követően szűnt meg a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 34/A. § (1) bekezdése szerinti állományvédelmi támogatás folyósítása. Ha ezzel nem is áll közvetlen összefüggésben, de elgondolkodtató, hogy jelenleg Magyarországon csupán három levéltárban van egynél több restaurátort foglalkoztató állományvédelmi műhely (ÁBTL, BFL, MNL OL), s ezek kapacitásának korlátaira is jól rámutatott a Ráday Levéltár 2019 januárjában ért katasztrófa. Régi adóssága a levéltáros szakmának és az ágazati irányításért felelős minisztériumnak a levéltári állományvédelmi feladatok számbavétele, és megoldásának előmozdítása. Ezek között az egyes levéltárak mellett üzemelő műhelyek funkciójának átgondolását, működési feltételeinek javítását, technikai felszereltségük és szakemberkapacitásuk növelését, valamint a katasztrófhelyzetekre történő felkészülést (tömeges beavatkozások lehetőségének megteremtését) említhetjük.

III. A stratégiában foglalt célok megvalósulása és azok értékelése

A stratégia legfontosabb célkitűzése a levéltárak feladatellátásnak megújítása volt a társadalmi elvárások figyelembevételével és az infokommunikációs technológia ugrásszerű fejlődése által nyújtott lehetőségek kihasználásával. A stratégia az egyes részcélokat ennek rendelte alá.

A következőkben a stratégia 2.5.2. pontját követve vizsgáljuk meg az egyes szakmai területeken elért eredményeket, és határozzuk meg a hiányosságokat. Megemlítve a 2008-as munkabizottsági anyag releváns feladatait is. A stratégia egészének megvalósulását a IV. Összegzés fejezetben értékeljük.

III.1. A levéltári anyag feldolgozása – iratrendezés (2.5.2. a) pont)

1. A stratégia elvárásai a rendezés területén a következők voltak:
  - a) a rendezési szintek specifikálása,
  - b) a rendezési prioritások meghatározása,
  - c) a modern adathordozókat tartalmazó iratok rendezési elveinek kidolgozása,
  - d) a rendezési módszertani útmutatók kidolgozása, központi korpuszának létrehozása,
  - e) a levéltári iratértékelés (selejtezés) felgyorsítása.
2. A fentiek kapcsán a 2008-as munkabizottság az alábbi javaslatokat tette:
  - a) központi elektronikus levéltári korpusz [létrehozása],
  - b) Levéltári Módszertani Központ [létrehozása].

A rendezés területén – a későbbiekben tárgyalandó segédletkészítéstől eltérően – természetesen kevésbé látványos változások történtek a levéltáros szakmában az elmúlt évtizedben. A 2008-as munkabizottság által meghatározott feladatok közül idevonható a központi elektronikus levéltári korpusz felállítása, illetve részben a Levéltári Módszertani Központ életre hívása. Az elmúlt évtizedek szakmai ajánlásai összegyűjtésre kerültek a [https:// library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok_leveltari_korpusz_leveltari_feldolgozas/](https://library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok_leveltari_korpusz_leveltari_feldolgozas/) oldalon, amit az egyetemi képzésben a hallgatók aktívan használnak – **2.a) pont**. 2012-ben a Magyar Nemzeti Levéltár megalakulásakor pedig létrejött a Szakmai Koordinációs Központ

(ma Szakmai Koordinációs Igazgatóság), amely magában hordozza egy későbbi ágazati módszertani központ kialakításának lehetőségét – **2.b) pont**.

A rendezés területén talán a legjelentősebb változásnak az tekinthető, hogy a levéltárak az iratanyagok hagyományos feldolgozása (rendezése, segédletezése) mellett egyre inkább az adatbázis-építés és az ehhez kapcsolható tömeges iratdigitalizálás és elektronikus közzététel felől közelítenek a rendezési feladatokhoz. Így prioritást élvez azoknak az anyagoknak a rendezése, illetve tartalmi feltárása, amelyek az iratanyag típusa, illetve a kutatói érdeklődés következtében alkalmasak adatbázis-építésre. Ugyanakkor egy átfogó rendezési stratégia kidolgozása elmaradt.

Továbbra is fennálló feladat e területen az egyes iratcsoportokra kiterjedő rendezési és selejtezési útmutatók, ajánlások készítése, szoros összefüggésben egyébként az ágazati gyűjtőterületi koncepciók elkészítésével – **1.d)–e) pont**.

III.2. A levéltári anyag feldolgozása – segédletkészítés (2.5.2. b) pont)

1. A segédletkészítés területén az alábbi feladatokat fogalmazta meg a stratégia:
  - a) a feltárandó iratanyagok prioritási rendjének kidolgozása,
  - b) a nemzetközi szabványok adaptálása, ehhez szükséges egy magyar levéltári szabványügyi bizottság létrehozása,
  - c) segédlet típusok újragondolása, adatbázis-építések előtérbe helyezése,
  - d) levéltári segédletek nyilvánossá tétele (hagyományos és multimédiás eszközökön).
2. A fentiek kapcsán a 2008-as munkabizottság az alábbi javaslatokat tette:
  - a) nemzetközi levéltári szabványok fordítása és adaptálása a hazai viszonyokhoz,
  - b) irattípusok szerinti leírások–ajánlások [készítése],
  - c) levéltári szabványok és levéltári adatbázis-építés – szakmai továbbképzés,
  - d) az e-Archivum felülvizsgálata és továbbfejlesztése.

A segédletkészítés az elmúlt évtizedben a levéltári munka azon területe, ahol a digitális technológia nemcsak egyeduralkodóvá vált, hanem teljesen ki is szorította a korábbi módszereket. Már 2009-ben nyilvánvaló volt, hogy a segédlet helyére a levéltári leírás fogalma lépett (erről tanúskodnak a 2009-ben megjelent *Levéltári kézikönyv* vonatkozó részei is). Míg a segédlet azt jelentette, hogy irategyüttesek vagy iratok bizonyos tulajdonságairól valamely szempontnak megfelelő listát vagy dokumentumot készítettünk, a levéltári leírást tartalmazó adatbázisok minden szóba jöhető tulajdonságot hierarchikus, logikai rendben tartalmazhatnak. Ez a szemlélet egyébként nem idegen a magyar gyakorlattól, legyen elég csak az '50-es években készített alap- és ismertető leltárakra utalni.

E területen az egyik legfőbb eredménynek a Levéltári Kollégium Módszertani és Szabványügyi Állandó Bizottságának 2010. évi felállítása és azóta is folyamatos működése tekinthető – **1.b) és 2.a) pont**. Ugyan a nemzetközi levéltári szabványok (ISAD/G, ISAAR, ISDF, ISDIAH) fordítása már korábban, elkészült (<http://www.archivportal.hu/hu/leveltarosoknak/leveltari-szabvanyok/>), és ismertségük is egyre növekvőnek mondható, azonban a bizottság tevékeny részt vállalt ezek hazai viszonyokra történő adaptálásában. A bizottság működése révén több ajánlás is elkészült: a térképek, anyakönyvek, testületi jegyzőkönyvek (2012) és fondok, állagok leírásához (2018) (<https://mnl.gov.hu/mnl/ol/ajanlasok>) – **2.b) pont**. Utóbbit kifejezetten a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről szóló 27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet írta elő mint a levéltári leíró munka alapját. Elkészülte azért jelentős, mert választ próbál adni az ISAD/G szemlélete és a közelmúlt

magyarországi gyakorlata közötti különbségekre, és így gyakorlatilag az ISAD/G bővített magyar változatának tekinthető.

Kevésbé ismertek a szakmai közönség körében a levéltári szabványokhoz kapcsolódó informatikai szabványok (EAD, EAC-CPF), amelyeknek nincsen magyar fordításuk sem. Ezek magyarországi ismertségét mindenképpen emelni kellene a jövőben.

A nyomtatott segédletek az elmúlt évtizedben határozottan kifutó műfajt képviseltek – a Kárpát-medence levéltári forrásai sorozat kötetein és az MNL OL egy kötetén (Fazekas István 2015) kívül csupán néhány egyházi levéltár tett közzé ilyeneket, és azokat is inkább 2015 előtt. A 2012 és 2018 között levéltári szakmai kiadványok kategóriájában „Az év levéltári kiadványa” díjazott munkák közül is csak három klasszikus segédlet bukkant föl (az MNL OL idézett kiadványa, illetve a Gyulafehérvári Érsekség és a Prímási Levéltár egy-egy kötete). Ráadásul ismertség és használatosság tekintetében is szakadék támadt a nyomtatott és az interneten hozzáférhető segédletek között, természetesen az utóbbiak javára.

A segédletkiadás helyére az adatbázis-építés lépett – **1.c) pont** –, amely számos módszertani kérdést vet föl. Megoldásuk az utóbbi tíz évben folyamatos szakmai kísérletek és diskurzusok tárgya volt. Az adatbázis-építéshez egyrészt szükséges, hogy a levéltárosok ismerjék a vonatkozó szabványokat, és azokat jól tudják alkalmazni, s talán ennél is fontosabb lenne, hogy a levéltárosok – a könyvtárosokhoz hasonlóan – természetes módon használjanak egyszerűen kezelhető, szabványos formátumokat kezelő levéltári szoftvereket. A tekintetben, hogyan kell adatbázisba építeni a fondnál alacsonyabb levéltári szintek leírását, többféle módszer él. Az egyik, hogy ezek is a levéltári szabványok szerint, a fondok leírásával egységes szerkezetű adatbázisba kerüljenek (mint például a BFL egyes fondjai esetében). A másik megoldás, hogy egyes levéltári egységekről külön, egyedi szerkezetű adatbázisok készüljenek (ilyenek találhatóak az MNL Adatbázisok Online portálján).

Az adatbázisok közzététele tekintetében az interneten kívüli eszközök (CD-ROM stb.) használata a nyomtatott segédleteknél is gyorsabban szűntek meg, és a hálózaton is egyértelműen a közös kereső felületek kialakítása jelentette, és jelenti a fő irányt. Az adatbázisok egységes közzétételét először a Magyar Levéltári Portál valósította meg 2008-2009-ben. A projektet a szolgáltató levéltár stratégia jegyében az ágazati irányítást ellátó minisztérium finanszírozta. Ez a platform képezte a Hungaricana Közgyűjteményi Portál alapját, amely jelenleg a legjelentősebb közgyűjteményi digitális tartalmakat publikáló felület. Az elmúlt időszak legjelentősebb eredménye a 2008–2013 között végrehajtott „E-levéltár projekt” volt, amely során a BFL és az MNL segédletei a ScopeArchiv szoftver segítségével egységes rendszerbe kerültek. – **1.d) pont**. A számtalan külföldi levéltár által használt ScopeArchiv szoftver e projekt keretében váltotta fel a zsákutcának bizonyult önálló fejlesztésű e-Archivum programot. Ez azonban csak a két legnagyobb levéltár, az MNL és a BFL tekintetében oldotta meg a nyilvántartás problémáját, a többi intézmény számára a jogszabályok által előírt nyilvántartások vezetése és adatszolgáltatások teljesítése továbbra is problematikus. – **2.d) pont**. A platformváltás tartalmilag eleinte kevés újdonságot hozott, mert az új szoftverbe bekerült adatok korábban is hozzáférhetőek voltak az MNL Fond-X, és a BFL Registrum szoftvereiben, a ScopeArchiv azonban egy úgynevezett *Archival Information System*, azaz egy teljes levéltári információs rendszer, amely egyszerre alkalmas az iratok, a raktárak, a szervek, a kutatók nyilvántartására, képes digitális tartalmat közzétenni, van benne névtér és a levéltáros által alakítható adatfelviteli űrlapokat tud kezelni, tehát egyúttal adatbázis-építési eszköz is. Lehetővé teszi a levéltárakban korábban épített access- és excel-alapú adatbázisok gyors migrációját. 2019 végére elkészült az eleveltar.hu portál új felülete (amely a

ScopeArchiv Query felületet váltotta föl), ennek használhatóságáról jelenleg még nincsenek tapasztalataink.

A másik változás két AtoM (Access to Memory) alapú internetes levéltári nyilvántartó szoftver elindítása volt 2015/2016-ban az egyházi levéltárak (Arca) illetve a felsőoktatási levéltárak számára (Univa). Egyelőre azonban ezekbe is elsősorban a törzskönyvi adatok (tehát a fondjegyzékek adatai) kerültek betöltésre. A szoftver azonban alkalmas az iratanyag mélyebb feltárását biztosító levéltári leírások kezelésére is. Ezek a fejlesztések 100%-ban a Nemzeti Kulturális Alap finanszírozásában valósultak meg.

Megjegyzendő, hogy e szoftverek kevésbé támogatják a gyors és tömeges adatbevitelt, mint a hagyományos, általános célú irodai szoftverek. Ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy sok levéltáros szívesebben dolgozik hagyományos, általános célú irodai szoftverekkel (ami például a könyvtári világban kevésbé elképzelhető).

Az MNL 2009-ben indított és 2019 végén jelentősen megújult AdatbázisokOnline szolgáltatásában, valamint az Országgyűlési Könyvtár és a BFL által 2014 óta működtetett Hungaricana Közgyűjteményi Portálon, illetve az előzményének tekinthető, 2008-tól működő Magyar Levéltári Portálon is számos tematikus segédlet jellegű adatbázis található, amelyek nagyban segítik a kutatókat.

Összefoglalóan elmondható, hogy a stratégia célkitűzéséhez kapcsolódóan megújult a hazai levéltárak segédletkészítési gyakorlatának elmélete (a szabványokra épülő levéltári leírás bevezetése, 27/2015. EMMI rendelet) és gyakorlata is (adatbázis-építés elterjedése, közös keresőfelülettel rendelkező gyűjtőportálok fejlesztése). Ez elősegíti a levéltári anyaghoz történő egyszerűbb és gyorsabb hozzáférést. Kiemelendő ugyanakkor, hogy tapasztalataink szerint az érdeklődők sok esetben megelégszenek az interneten talált adatokkal, egyúttal hiányolják, ha maguk az iratok nem férhetők hozzá digitális formában. Mindez a további feladatok irányát is kijelöli a levéltárak számára.

III.3. Szakmai képzés, továbbképzés (2.5.2. c) pont)

A hazai levéltárosképzés hagyományosan egyetemi keretek között, elméletcentrikus formában folyt az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A levéltáros szakma és az egyetem közötti együttműködés keretében sikerült a képzést a bolognai rendszerre való áttéréshez kapcsolódóan gyakorlatorientálttá tenni. Jelenleg az alapszakos történészhallgatók 50 kredit levéltáros órát hallgatnak, a teljesebb körű levéltárosképzés a mesterszakon zajlik, ahol a törzsképzés mellett háromféle specializáció közül választhatnak a hallgatók (levéltártudományi; forrástudományi; információ- és iratmenedzsment – utóbbi képzés a gyakorlatban nem indult el). A képzésben a BFL mint képzőhely működik közre.

A posztgraduális képzés terén a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és MNL együttműködése nyomán 2017-ben indult el a közszolgálati információ- és iratmenedzsment 2 féléves szakirányú továbbképzés.

Nem valósult meg ugyanakkor a stratégia által felvetett és a 2008-as munkabizottság által is támogatott levéltáros informatikus és levéltár-pedagógus képzés (sem graduális formában, sem szakirányú továbbképzésként). Előbbi képzési elemei beépültek a levéltáros MA képzésbe, utóbbi beemelése a képzés kereteibe azonban továbbra várat magára.

A közép- és emelt szintű szakképzésben az elmúlt évtizedben az MNL folyamatosan szervezett iratkezelő, irattáros tanfolyamokat. Az OKJ-képzés 2013-ig *levéltári kezelő, iratkezelő, irattáros* néven, azóta pedig *segédlevéltáros és ügykezelő* néven indult. A jogszabályi változások következtében jelenleg nem megoldott a szakképzés jövője.

Az MNL egyes tagintézményei a jogszabályi háttér változásának hatását az OKJ rendszerén kívüli képzések indításával próbálták az elmúlt időszakban mérsékelni. A közfeladatot ellátó intézmények munkatársai többnyire 100%-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával megrendezett rövid szakmai továbbképzéseken vehettek részt, többek között az MNL Veszprém és Fejér Megyei Levéltáraiban.

A levéltárosok szakmai továbbképzésének rendjét *a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról* szóló 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet szabályozta, azonban előbb a rendeletben előírt finanszírozásnak a 2000-es évek végén történő elmaradása hátráltatta a szervezett keretek között folytatott továbbképzések megtartását, majd az e rendelet helyét átvevő *a kulturális szakemberek továbbképzéséről* szóló 32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet hatálya alól is kikerültek a levéltárosok. Ezen nem segített a 2010-es évek elején a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretein belül megnyíló egyszeri képzési támogatás sem, mivel ezzel csupán néhány levéltár tudott érdemben élni (pl. a Veszprém Megyei Levéltár). A fentiek a szervezett továbbképzések teljes leépülését eredményezték a levéltári területen. Jelenleg nincs a szakterületen akkreditált képzés, és intézményen túlmutató továbbképzést egyedül a BFL tart a határon túli magyar levéltárosok és az egyházi levéltárosok részére immár hetedik éve.

A szakmai képzések területén tehát vegyes eredményekről adhatunk számot. Az egyetemi levéltáros képzés modernizálása megtörtént, ugyanakkor sem a középszintű szakképzés, sem a már végzett kollégák szakmai továbbképzése nem megoldott, sőt ez utóbbi a 2008-as állapothoz képest még romlott is.

III.4. A levéltári feladatok szolgáltató jellegének fejlesztése 1. – kutatószolgálat, ügyfélszolgálat (2.6. pont)

1. A kutatószolgálat területén az alábbi feladatokat fogalmazta meg a stratégia:
  - a) új típusú kutatási segédletek kifejlesztése és széleskörű hozzáféréseinek biztosítása (elektronikus adatbázis-építés és ezek on-line és/vagy off-line módon való hozzáférése),
  - b) a tájékoztatás színvonalának emelése és eszközrendszerének telematikai eszközökkel történő modernizálása (tájékoztatás elektronikus levélben, kutatni kívánt iratok előkészítésének elektronikus úton történő megrendelése),
  - c) a papíralapú és elektronikus levéltári anyag rendelkezésre (kutatásra) bocsátása időigényének csökkentése,
  - d) a másolatkészítési eljárások korszerűsítése (digitalizálás),
  - e) a kutatóbarát nyitva tartás biztosítása,
  - f) a levéltári szakkönyvtári katalógus Interneten történő használatának biztosítása.
2. Az ügyfélszolgálat területén az alábbi feladatokat fogalmazta meg a stratégia:
  - a) a szolgáltatás színvonalának emelése és eszközrendszerének telematikai eszközökkel történő modernizálása.
3. Az ügyfélszolgálat területén az alábbi feladatokat fogalmazta meg a 2008-as munkabizottság:
  - a) levéltári e-ügyintézés fejlesztése.

A kutatószolgálat kapcsán megfogalmazott feladatok egy részét korábban a segédletkészítés gyakorlatánál már tárgyaltuk – **1.a)–b) pont**, vö. III.2. A legfontosabb eredménynek a digitális tartalomszolgáltatás előretörése tekinthető. E téren jelentős eredményeket értek el az elmúlt évtizedben mind a közlevéltárak (lásd pl. a korábban a Magyar Levéltári Portálon, 2014-től

pedig a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon kutatható irategyütteseket), mind a nyilvános magánlevéltárak (a katolikus levéltárak közül az úttörő Kalocsa mellett Győrt, Vácot, Veszprémet és Pécsét lehet említeni, s igen jelentős az evangélikus egyház ez irányú tevékenysége is). A legjelentősebb mikrofilmállománnyal rendelkező MNL OL és BFL digitalizálja a mikrofilmjeit. Ennek legjelentősebb eredménye az MNL által mikrofilmen őrzött felekezeti anyakönyvek egyszerűbb – bár jogi kérdések miatt egyelőre csak offline – kutathatósága.

Ma már alapvető a kutatókkal történő e-mailes kapcsolattartás, azonban az online beiratkozás lehetőségét csupán a Veszprém Megyei Levéltár (2009-től) és a BFL vezette be az elmúlt évtizedben. A BFL-ben 2013 óta – köszönhetően az „e-levéltár projekt”-nek – bizonyos digitális formában rendelkezésre álló irategyüttesek tekintetében megvalósítható a teljeskörű online kutatás a beiratkozástól az iratanyag kutatásra történő átvételéig. E tekintetben a BFL, s részben a Veszprém Megyei Levéltár túl is lépett a stratégiában megfogalmazottakon – **1.b) pont**. E területen régi adóssága az MNL-nek az online beiratkozás megvalósítása, amelyre az infrastruktúra 2013, az „e-levéltár projekt” befejezése óta adott. Az iratok online kikérése elektronikus levélben minden levéltárban megoldott. A tervek szerint az idei évben befejezésre kerülő KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00011 projekt végeztével kerülhet sor a szolgáltatás modernizálására az MNL vonatkozásában.

A levéltárak többségére jellemző a kutatóbarát nyitva tartás, ami praktikus azt jelenti, hogy nem csupán munkaidőben, hanem bizonyos napokon hosszított nyitva tartással (18, illetve 19 óráig) állnak a kutatók rendelkezésére – **1.e) pont**. Az őrzött iratanyag minél szélesebb körű digitális elérhetővé tétele is elősegíti, hogy a kutatók a nap 24 órájában végezhesék munkájukat. A digitális hozzáférés a kiszolgálás idejét is lerövidíti, ugyanakkor a papíralapú iratok kutatása esetén fizikai korlátokból fakadóan nem várható el a kiszolgálási idő további csökkentése – **1.c) pont**.

Az elmúlt években a két jelentős szakkönyvtárral rendelkező intézmény, az MNL (teljes hálózatára vonatkozóan) és a BFL honlapján elérhetővé tette a szakkönyvtáraik katalógusát – **1.f) pont**.

Az ügyfélszolgálat terén érdemi áttörést ugyancsak az említett KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00011 projekt hoz az MNL-ben. A fejlesztésnek köszönhetően az MNL csatlakozik az e-közigazgatási rendszerhez és az ügyfél-, hivatali- és cégkapuval rendelkező ügyfelek részére teljes körű online ügyintézészt valósít meg az idei évtől kezdődően – **3.a) pont**. Ezzel a fejlesztéssel megkezdődött a levéltári ágazat felzárkózása a korszerű elektronikus ügyfélszolgálati rendszerekhez.

III.5. A levéltári feladatok szolgáltató jellegének fejlesztése 2. – Információközvetítés (2.6. pont)

A levéltárak többsége még a 2000-es évek elején sem helyezte hangsúlyt a szélesebb nyilvánosság felé történő nyitásra. Közönségkapcsolataik nem különböztek a korábbi évtizedekben megszokottaktól. Elsődlegesen forráskiadványok, évkönyvek megjelentetésére, tudományos konferenciák szervezésére koncentráltak, ugyanakkor nem zárkóztak el csoportok fogadásától, levéltári foglalkozások tartásától sem, azonban jellemzően passzív szereplőként a felmerülő konkrét igények teljesítését vállalták. Ezekkel a programokkal nyilvánvalóan nagyon szűk érdeklődői kört céloztak meg, azokat, akik eleve tisztában voltak a levéltárakban őrzött örökség értékével és a levéltárak, levéltárosok munkájával. Jellemző, hogy még az évtized második felében is korlátozott volt az egyes intézmények internetes megjelenése. Ugyanebben az időben a társadalmi elvárásokra adott válaszok tekintetében a múzeumok és részben a könyvtárak is már egy paradigmaváltás folyamatában voltak.

A levéltárak iránti érdeklődés felkeltése tekintetében a stratégia létrejöttének kézzelfogható eredményei voltak több oldalról is. [1] Felhívta a levéltárak figyelmét a megváltozott igényekre; [2] felhívta a döntéshozók figyelmét a levéltárakra, a levéltárakban rejlő potenciálra. E kettő összeadódása pedig lehetővé tette a levéltárak számára társadalmi szerepük újragondolását és ennek gyakorlati megvalósítását.

Kiváló példaként említhető a levéltár-pedagógia széleskörű elterjedése. A tevékenység magas színvonalú kivitelezése a teljes szakmát érinti, tehát a Magyar Nemzeti Levéltár és Budapest Főváros Levéltára mellett az egyetemi, önkormányzati és szaklevéltárakat is.

Az első, központi támogatással életre hívott és a levéltárak számára is elérhető projekt az Oktatási és Kulturális Minisztérium által kiírt Nagy Kultúra program volt 2009-ben, amelyben első alkalommal terjesztették ki a múzeumpedagógiai foglalkozások támogatását a könyvtárak és a levéltárak számára. A stratégia hatása a levéltárak bevonására kétségtelen. Ennek sikerét követően a célzott források (pl. a *Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása* című TÁMOP-3.2.11/10/1KMR számú pályázat) a 2010-es évek első felében lehetővé tették a léptékváltást a levéltár-pedagógia terén. Ennek köszönhető, hogy a korábbi évtizedekben esetlegesen előforduló és elsősorban a történelemtanár személyes érdeklődésére visszavezethető levéltári órákat mára felváltotta az oktatás igényeire folyamatosan reflektáló, az oktatásban és a levéltári munkában is jártas szakemberek által összeállított levéltár-pedagógiai programok gazdag kínálata.

A stratégiában lefektetett alapelvek mentén a levéltárak a rájuk irányuló társadalmi érdeklődés aktív alakítóivá léptek elő az elmúlt évtizedben. A digitális tartalomszolgáltatás terén a levéltárak – akár egyes intézményi honlapokon (pl. adatbazisokonline.hu), akár aggregált felületeken (hungaricana.hu) keresztül történik – mennyiségében és mélységében is élen járnak a közgyűjteményi területen belül. Egyre szélesebb intézményi kör szolgáltatásai között szerepel az interneten keresztül megvalósítható e-kutatás (itt elsősorban a katolikus egyház által fenntartott nyilvános magánlevéltárakat kell említenünk, közülük is élen járt a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár). A közösségi médiában való aktív jelenlét a célcsoportok bővítését, az információk hatékony eljuttatását szolgálja. A Magyar Levéltárosok Egyesülete által koordinált Nyitott Levéltárak programsorozat 2012 óta egyre szélesebb közönséget ér el programjaival. Ezek során „kézzelfoghatóvá” válnak a levéltárak által őrzött kincsek, az érdeklődők valóságosan is belépést nyernek a levéltárak világába (Múzeumok / Levéltárak éjszakája, tudomány napi rendezvények, Levéltári Piknik, stb.)

Az ezen a területen megvalósult változások egyértelműen a szolgáltató levéltár stratégia egyik legsikeresebb elemét jelentik.

III.6. Minőségbiztosítás – indikátorok mérése (2.7. pont)

A stratégia hivatkozott pontja foglalkozik a koncepció megvalósulási folyamatának tervezhetőségét, ütemezését, nyomon követését célzó intézkedésekkel, de valójában csak az „indikátorok” meghatározását, vagyis az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program (OSAP) keretében történő statisztikai adatszolgáltatás adattartalmának bővítését irányozza elő.

A meghatározott célok ellenére a koncepció 2008-as elkészítése és 2019 között eltelt évtized során egyetlen magyar levéltárban sem került sor minőségbiztosítási rendszer bevezetésére. Az egységes szakmai folyamatok és a hozzájuk rendelt minőségi kritériumok hiánya mélyrehatóan befolyásolta a koncepció megvalósulását is.

A helyzetet bonyolította a 2012. évi országos szervezeti integráció, vagyis az MNL létrehozása. A 20 megyei önkormányzati levéltár és a MOL egy szervezetbe került, azonban

az integrációval járó fenntartási, üzemeltetési és más szervezetfejlesztési feladatok mellett a szakmai integráció háttérbe szorult.

A minőségbiztosítás kérdése az MNL-en belül 2018-ban került ismét előtérbe, s ezt követően 2019-ben munkacsoport felállítására került sor. A munkacsoport 2019 végére elkészítette a szakmai folyamatok jegyzékét (összesen 70 folyamat került azonosításra). Jelenleg a munkafolyamatok részletes kidolgozása és összes jellemzőjük meghatározása zajlik. Az MNL minőségbiztosítási rendszerének kialakítását és gyakorlati megvalósítását követően felhalmozódó szakmai tapasztalatok tükrében célszerű majd az ágazat egészének minőségbiztosítását kialakítani.

Talán itt érdemes kitérni arra a jelenségre, hogy mind a levéltárak részéről, mind a levéltárat használó kutatók részéről megfogalmazódott annak igénye, hogy valamilyen formában sor kerüljön az intézmények, az azokban folyó munka értékelésére. Ennek megnyilvánulása a Magyar Levéltárosok Egyesülete részéről 2012 óta adományozott Év Levéltára, illetve Év Levéltári Kiadványa díjak. Az előbbi a szakmai munka egészét értékeli, míg utóbbi – hasonlóan a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület által 2011-ben alapított Év Kutatóhelye Díjhoz – a levéltári munka egy-egy részterületén elért eredményeket ismeri el.

IV. Összegzés

A „Szolgáltató levéltár” stratégia koncepciójában megfogalmazott célok többsége a levéltári ágazat elmúlt bő évtizedének vizsgálata alapján megvalósult, a stratégia hozzájárult ahhoz, hogy a levéltárak a 21. század küszöbén újradefiniálják a társadalomban, a kultúra területén, s azon belül a közgyűjtemények világában elfoglalt helyüket. A levéltárakat, mint „emlékezet-intézmény”-eket jelenleg növekvő társadalmi megbecsülés övezi, s ez arra utal, hogy az önmeghatározás, a feladatok, szerepek újragondolása sikeres volt.

A stratégia vonatkozásában egyértelmű sikerekről számolhatunk be a levéltárakban őrzött információk közvetítése területén. A segédletkészítés átalakulása, az adatbázis-építés és ezzel együtt a tömeges iratdigitalizálás és közzététel, az e-kutatás megjelenése az információ-közvetítés egyik oldala. A másik oldalon pedig jól érzékelhető a levéltárak oktatási, kultúra- és identitásközvetítő szerepének megerősödése a levéltár-pedagógiai foglalkozások, az egyre szélesebb rétegeket elérő népszerű rendezvények segítségével.

A levéltárak az elmúlt évtizedben elkerülték a feladataik közötti kényes egyensúly megbomlását is. Úgy sikerült a közgyűjteményi digitalizálás területén élenjáró helyet szerezniük, programjaikkal nyitni a társadalom szélesebb rétegei felé, hogy közben megvalósult a szakmai követelményrendszer és az erre alapuló mindennapi gyakorlat nemzetközi szabványok hazai viszonyokra történő adaptálásán nyugvó megújítása.

Nem szabad ugyanakkor elhallgatni azt sem, hogy számtalan területen nem történt érdemi előrelépés, sőt a 2008-as viszonyokhoz képest több kérdésben visszalépést is regisztrálhattunk. Ezek közül az állományvédelem helyzete, valamint a szakmai továbbképzések kérdése a leginkább aggasztó. De itt kell ismételtlen kihangsúlyozni az ágazat megbecsültségét tükröző bérhelyzet tarthatatlanságát, amely a személyi állomány fluktuációja miatt már rövid távon veszélyezteti a korábban említett eredmények fenntartását is.

Számtalan szakmai kérdést vet fel a levéltári rendszer tagoltsága, amely egyrészt érték, másrészt megnehezíti egységes követelmények megfogalmazását, egységes működési feltételek kialakítását. Az intézmények spektruma a több száz főt foglalkoztató országos tagintézmény hálózattal rendelkező MNL-től az 1-2 főt foglalkoztató felsőoktatási és szaklevéltárakig, illetve az ugyancsak kis létszámmal működő nyilvános magánlevéltárakig terjed. Ez a

tagoltság különös odafigyelést igényel az ágazati irányítás és a fenntartók oldaláról, hogy megteremtsék a feltételeit az eredmények megőrzésének és a hiányosságok felszámolásának.

* * *

A stratégia értékelésének része kell legyen a levéltári ágazat jelenlegi helyzetének adatszerű bemutatása is. E tekintetben különösen nehéz helyzetben vagyunk, ugyanis az intézmények által évente elkészített részletes adatszolgáltatás (Kulturális Statisztikai Adatgyűjtő Rendszer, a kultstat.oszk.hu oldalon) eredményei csak részlegesen – valamilyen oknál fogva intézménytípusonként is különböző évekre – vonatkozóan érhetőek el. A levéltári terület esetében csak a 2014. és 2017. év aggregált adatai nyilvánosak. Ráadásul az elérhető adatok felhasználhatósága is erősen megkérdőjelezhető. Erre példaként a 2017. év összesítő táblázatának létszámadatokat tartalmazó a1446t5 munkalapját idézhetjük. Eszerint az MNL központi szervezeti egységében összesen 603 teljes állásban és 26 részmunkaidőben dolgozó kolléga végzett munkát, míg a megyei tagintézményekben 411 fő teljes munkaidőben és 22,5 fő részmunkaidőben. Ezzel szemben az MNL honlapján elérhető 2017. évi beszámoló szerint a teljes intézmény engedélyezett létszáma 704 fő, statisztikai létszáma pedig 671 fő volt. Az adatok közti különbség jól illusztrálja, hogy a KultStat vonatkozó adatának értelmezése problematikus.

Rendelkezésre áll ugyanakkor egy az Önkormányzati Levéltárak Tanácsa által 2010-ben összeállított adatsor az önkormányzati levéltárak és a Magyar Országos Levéltár személyi állományának, költségvetésének és az őrzött iratanyag terjedelmének 2005 és 2010 közötti változásairól. A kiinduló adatcsoport meghatározza a vizsgálható levéltártípusokat. Az alábbi összesítésből kimaradnak az állami szaklevéltárak (köztük az ÁBTL), valamint a felsőoktatási levéltárak és a nyilvános magánlevéltárak. Véleményünk szerint azonban ez érdemben nem módosítja a megfigyelhető tendenciákat még akkor sem, ha például az egyházi fenntartásban működő levéltárak anyagi és személyi ellátottságában az elmúlt évtizedben számottevő előrelépés történt felekezettől függetlenül. Az alább bemutatandó kapott képet tehát általánosságban az ágazat egészére érvényesnek tartjuk.

Az önkormányzati levéltárak és a Magyar Országos Levéltár (2008, 2010), illetve a Magyar Nemzeti Levéltár és a városi levéltárak (2017)

a) bevételi előirányzata teljesítési főösszegének változása 2008 és 2017 között

	2008	2010	2017	
Magyar Országos Levéltár	1 361 865 eFt	1 219 102 eFt	5 141 716 eFt	Magyar Nemzeti Levéltár
megyei levéltárak	2 214 406 eFt	1 884 420 eFt		
Budapest Főváros Levéltára	839 844 eFt	756 791 eFt	902 175 eFt	Budapest Főváros Levéltára
többi városi levéltár	152 284 eFt	156 536 eFt	nincs adat*	többi városi levéltár
összesen	4 568 399 eFt	4 016 849 eFt	6 043 891 eFt	

változás 2008 és 2017 között	1 475 492 eFt	32,30%
------------------------------	---------------	--------

*A BFL kivételével a városi levéltárak honlapján nincs elérhető adat az intézmények költségvetéséről.

b) által őrzött iratanyag mennyiségének változása 2008 és 2017 között

	2008	2010	2017	
Magyar Országos Levéltár	75 808,00 ifm	81 418,00 ifm	85 621,00 ifm	MNL közp. szerv. egységek
megyei levéltárak	206 283,63 ifm	211 133,55 ifm	236 389,86 ifm	MNL megyei levéltárak
városi levéltárak	35 755,30 ifm	38 878,13 ifm	44 317,07 ifm	városi levéltárak
összesen	317 846,93 ifm	331 429,68 ifm	366 327,93 ifm	

változás 2008 és 2017 között	48 481,00 ifm	15,25%
------------------------------	---------------	--------

c) által foglalkoztatott munkatársak számának változása 2008 és 2017 között

	2008	2010	2017	
Magyar Országos Levéltár	257,00 fő	262,00 fő	267,25 fő*	MNL központi szerv. egységek
megyei levéltárak	487,00 fő	465,25 fő	403,75 fő	MNL megyei levéltárak
városi levéltárak	162,75 fő	162,75 fő	140,50 fő	városi levéltárak
összesen	906,75 fő	890,00 fő	811,50 fő	

változás 2008 és 2017 között	-95,25 fő	-10,50%
------------------------------	-----------	---------

*Becsült létszám, amelyet a 2017. évi statisztikai adatszolgáltatásból, illetve az MNL 2017. évi beszámolójából kaptunk az alábbi módszerrel: az MNL beszámolójában szereplő statisztikai létszámból (671 fő) kivontuk a statisztikai adatszolgáltatás megyei levéltárak által leadott létszámadatát (403,75 fő). A statisztikai adatszolgáltatás részmunkaidőben foglalkoztatott személyeit 4 órás állásra számoltuk át.

A fentebb közölt adatok áttekintése egyértelműen jelzi a levéltári terület súlyának, érdekérvényesítő képességének csökkenését. E tekintetben csaloéka lehet a bevételek alakulását bemutató a) táblázat pozitív mérlege, azonban ehhez talán elegendő magyarázatul szolgál a minimálbér és a szakmai bérminimum összegének alakulása (kétszeresére emelkedése) az évtizedben.

	2008	2017
minimálbér	69 000 Ft	127 000 Ft
szakmai bérminimum	86 300 Ft	161 000 Ft

A költségvetési bevételek nominális emelkedése tehát – figyelembe véve a bérköltségek emelkedését; a szolgáltatás-, áru- és eszközbeszerzés költségnövekedését – valójában nem jelent többletet az ágazat számára.

Rendkívül súlyosan érinti az ágazatot a munkatársak számának drasztikus, több, mint 10%-os csökkenése. A csökkenés egyébként a 2006. évi foglalkoztatási csúcshoz képest, amikor is a vizsgált levéltárakban 938,25 státusz volt, még markánsabb (13,5%). Különösen aggasztó a megyei levéltárak létszámában bekövetkezett változás, amely megközelíti a 20%-ot (a 2006-os állapothoz – 519,50 státusz – képest pedig jóval el is hagyja azt).

E néhány adat természetesen nem engedi meg részletes következtetések levonását, azonban ráirányítja a figyelmet arra, hogy az ágazat az elért és bemutatott szakmai eredmények ellenére sincs megnyugtató helyzetben. Kijelenthető, hogy személyi állományát

tekintve rosszabb működési kondíciókkal néz az elkövetkező évtized elé, mint tette azt 2008-ban, s az ágazatra fordított források sem elegendőek a megnövekedett társadalmi és kormányzati elvárások teljesítéséhez.